

Blombergowa, Maria Magdalena

Czas - zabytki - ludzie

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 39/2, 171-173

1994

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Po konferencji w Smolan ustalono, że kolejne europejskie sympozjum archeo-astronomiczne odbędzie się w sierpniu 1994 r. w Bochum (zaś głównym organizatorem będzie Wolfhard Schlosser).

Stanisław Iwaniszewski
(Warszawa)

CZAS – ZABYTKI – LUDZIE

Pod takim tytułem odbywała się w dniach 27–29 października 1993 r. konferencja poświęcona pamięci archeologów represjonowanych przez stalinowski reżim. Organizatorami byli: Instytut Historii Białoruskiej Akademii Nauk i Białoruskie Stowarzyszenie Ofiar politycznych represji. Posiedzenia odbywały się w gmachu Białoruskiej Akademii Nauk, a koszty pokrywali liczni sponsorzy ze sfer handlowych i przemysłowych Białorusi. Uczestnicy przybyli z Polski, Rosji, Litwy i Ukrainy. W dniu otwarcia konferencji uczestnikom wręczono skróty referatów wydrukowane przez Akademię Nauk w nakładzie 200 egzemplarzy. Dwudziestego siódmego października odbyło się pierwsze – ogólne posiedzenie, na którym odczytano 6 referatów. Pierwszy opracowany przez archeologów z Oddziału Archeologii odczytała W. Wiergiej z Mińska. W referacie tym przedstawiła proces formowania się instytucji i towarzystw, w których prowadzono badania archeologiczne oraz sylwetki archeologów z pierwszego profesjonalnego zespołu – sekcji archeologii Instytutu Historii Białoruskiej Akademii Nauk. Spośród nich: A.M. Laudański (ur. 1893 r.), S.A. Dubiński (ur. 1884 r.) i A.Z. Kowalenia (ur. 1895 r.) rozwinęli na szeroką skalę badania wykopaliskowe i inwentaryzację obiektów archeologicznych różnych okresów i kultur. Zorganizowali archiwum i dokumentację fotograficzną badanych obiektów. Ich ożywiona działalność została gwałtownie przerwana. Zostali aresztowani i rozstrzelani w 1937 r. jako wrogowie państwa.

Program badań tych pierwszych archeologów realizowany jest przez obecne pokolenie badaczy białoruskich, którzy odwołują się do doświadczeń poprzedników, a czasem mówi się o szkole A. Laudańskiego badania grodzisk średniowiecznych (ref. G. Sztychowa z Mińska)¹. Następny referat – G. Zabięły z Wilna poświęcony był nauce archeologii na Litwie² w latach 1918–1943. Autor naszkicował dzieje tej dyscypliny i podkreślił, że ten etap rozwoju litewskiej archeologii nie doczekał się pełnego opracowania.

Kolejny referat, odczytany przez autorkę niniejszej relacji – zawierał omówienie życia i działalności naukowej Wandalina Szukiewicza jednego z największych znawców archeologii białorusko-litewskiego pogranicza³.

Delegaci ze Lwowa przedstawili życie i działalność Jana Fitzke, którego nazywali zasłużonym i bohaterskim badaczem ziemi wołyńskiej. Jan Fitzke absolwent Uniwersytetu Jagiellońskiego, archeolog dyplomowany, w 1936 r. objął posadę kustosa Muzeum Ziemi Wołyńskiej w Łucku. W 1939 r. został zmobilizowany jako podporucznik 4. pułku strzelców podhalańskich. Po 17 września dostał się do niewoli radzieckiej i został zamordowany w Katyniu.

Wstrząsającą relację z badań w Kuropatach przedstawili A. Tow, M. Krywałczewicz i W. Kudraszow. Kuropaty – niewielkie, zalesione wzgórze na krańcach Mińska jest olbrzymią nekropolią, gdzie w latach 1930–1945 zamęczono i pochowano wiele tysięcy osób spośród białoruskiej i polskiej inteligencji. W trakcie badań ekshumacyjnych w latach 1992–1993 odsłonięto kilkadziesiąt mogił i ustalono miejsca zalegania innych w ilości od 600–700 mogił kryjących po kilkaset osób.

Analogiczne badania przeprowadzono również pod Mohylowem i tam stwierdzono również wielotysięczne pochówki ofiar stalinowskich represji.

Dalsze referaty w liczbie około pięćdziesięciu zostały przedstawione na posiedzeniach poszczególnych sekcji, których było trzy: Epoki Kamienia i Brązu, Epoki Żelaza, Sekcja Średniowieczna. W tej grupie referatów dominowała problematyka archeologiczna i relacje z archeologiczno-architektonicznych badań dawnych miast i zamków.

W trakcie posiedzeń sekcji I odczytano 10 referatów, w których omawiano problemy osadnictwa mezolitycznego, odkrycia neolitycznych stanowisk i typologii poszczególnych zabytków.

Sekcja II – Epoki Żelaza grupowała największą ilość uczestników i referatów (ponad 20). Rozpiętość omawianych problemów – również była szeroka. Omawiano pojedyncze typy zabytków ze znalezisk białoruskich, relacjonowano rezultaty badań wybranych obiektów archeologicznych. W innych rozważano zagadnienia z dziedziny stosunków ludnościowych na określonych terytoriach w epoce żelaza.

Na tej sekcji delegaci polscy przedstawili następujące referaty: prof. dr hab. Kazimierz Godłowski z Krakowa mówił na temat siedzib przodków Słowian w okresie rzymskim, doc. dr M. Parczewski *Początki rozpadu Słowiańszczyzny na dwa odtamy, wschodni i zachodni*, natomiast pan W. Nowakowski w referacie *Pomiędzy Bałtami nadmorskimi a nadnieprzańskimi* mówił o powiązaniach i kontaktach sąsiadujących kultur w okresie późnorzymskim i wędrówek ludów.

W Sekcji Średniowieczna swój udział zgłosiło około 30 osób, wiele z nich nie przybyło na obrady, natomiast przysłało swoje referaty, które zostały wydrukowane w materiałach konferencji.

Z wysłuchanych przeze mnie odczytów zainteresowały mnie te, które poruszały sprawę badań dawnych miast i grodów znajdujących się na Białorusi: G. Semenczuka z Grodna na temat umocnień znajdujących się na ziemi połockiej, na przykładach Brasławia i Dryświaty; T. Bubieńki, o badaniach zamku w Witebsku. Kilka referatów poświęconych było osadnictwu wiejskiemu.

Z Polaków, w tej sekcji referował dr L. Wojda z Łodzi i przedstawił wyniki badań na terenie starego miasta we Włocławku. Ponadto odczytywano referat doc. dr hab. T. Poklewskiego *Basteje obwodu obronnego wokół zboru kalwińskiego w Kojdanowie na tle podobnych dzieł w dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów*.

W przerwie obrad, dla wszystkich uczestników zorganizowano wycieczkę do Muzeum Historycznego Białorusi, gdzie bogato reprezentowany jest dział archeologiczny oraz działy etnograficzny i malarstwa.

Na posiedzeniu zamykającym konferencję wielu dyskutantów podkreślało potrzebę organizowania systematycznych spotkań tego typu. Udział w konferencji przedstawicieli instytucji archeologicznych z sąsiadujących państw pozwala na konfrontację wyników badań i poglądów na najnowsze osiągnięcia metodyczne w dziedzinie archeologii.

Ostatniego dnia w godzinach popołudniowych duża grupa uczestników wyjechała na nekropolię w Kuropatach, by złożyć kwiaty, zapalić znicze i oddać część pamięci ofiarom zbrodni stalinowskich.

Przypisy

¹ W. Wiargiej: *Archeologija Belarusi u 1920–1930 – ja gody*; A. Jegorejczenko: *Żelaznyj vek w issledowanijach A.N. Laudańskiego*; G. Sztychały: *Szkoła A.N. Laudańska pa wywuczeniju sjarednjawecznych garadoŭ*.

² G. Zabieła: *Archeologiczeskaja nauka w Litwie w 1918–1943 gg.*

³ M. Blombergowa: *Kartki z życiorysu Wandalina Szukiewicza*.

Maria Magdalena Blombergowa
(Łódź)

„ROZPRAWY Z DZIEJÓW NAUKI I TECHNIKI” SERIA WYDAWNICZA KOMITETU HISTORII NAUKI I TECHNIKI PAN

Celem serii jest publikowanie prac o charakterze syntetycznym, bądź wnoszących nowe ustalenia do historii nauki, bądź wydobywających nowe, nieznane dotąd materiały archiwalne i czasopiśmienne. W serii nie będą drukowane rozprawy o charakterze przyczynkarskim i wyłącznie deskryptywnym.

– Ukazały się dotąd następujące pozycje:

Tom I. *Polska technika wojskowa do 1500 roku*. Praca zbiorowa pod redakcją Andrzeja Nadolskiego. Warszawa 1994, ss. 440;

Tom II. Jarosław Kurkowski: *Warszawskie czasopisma uczone doby Stanisława Augusta III*. Warszawa 1994, ss. 328;

Tom III. Irena Stasiewicz-Jasiukowa: *Polska encyklopedia uniwersalna Księcia Biskupa Warmińskiego i jej rola w edukacji obywatelskiej czasów stanisławowskich*. Warszawa 1994, ss. 238.

– W przygotowaniu są następujące pozycje:

Tom IV: Tadeusz Marian Nowak: *Rozwój techniki raketowej w świetle europejskich traktatów XIII-XV wieku*;

Tom V: Wanda Grębecka: *Wileńsko-krzemieniecka szkoła botaniczna (1776–1840)*;

Tom VI: Andrzej Feliks Grabski: *Historiografia zachodnioeuropejska doby Oświecenia* (tytuł roboczy).